

รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

The Model of Resources Mobilization to Establish Pottery Wisdom Learning Center Tahai Community, Khueangnai District, Ubon Ratchathani Province

อุดมเดช ทาระหอม^{*1} ชัดชัย แก้วตา^{**2} ชัชวาล ชันติคเชนชาติ^{***3} ยุทธศักดิ์ ทองแสน^{****4} และศิริมา ชมาฤกษ์^{*****5}

^{1,2,3,4,5} คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: udomdet.th@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อหารูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา การปั้น ชุมชนท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 46 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 8 คน เยาวชน จำนวน 10 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน หมู่บ้าน จำนวน 13 คน โรงเรียน จำนวน 4 คน พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป ศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1 คน และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสรุปผลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูลโดยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญา การปั้น ชุมชนท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 1) งบประมาณในการบริหารจัดการ ภายในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งแนวทางในการระดมทุนประกอบด้วย รูปแบบผ้าป่าสามัคคีของชุมชนและการขอรับการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชน จากองค์การบริหารส่วนตำบลและภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) รูปแบบการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ ที่เน้นการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนและชุมชนร่วมมือจัดทำหลักสูตรการปั้น เพื่อให้นักเรียน เยาวชนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจ ได้เรียนรู้ ซึ่งใช้เวลาในช่วงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ 3) สถานที่ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ใช้พื้นที่หมู่ 1 บ้านท่าไผ่ มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 1 งาน ซึ่งได้เป็นส่วนรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไผ่ 4) บุคลากรดำเนินการในศูนย์การเรียนรู้ เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยเลือกคนในชุมชนและตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน 5) รายได้ของศูนย์ เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาให้กับผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาและผู้สนใจ

คำสำคัญ: การระดมทรัพยากร การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This purpose of this research was to develop the model of resources mobilization to establish pottery wisdom learning center in Tahai Community, Khueangnai District, Ubon Ratchathani province. The sample was 46 participants using purposive sampling. The sample were from community representatives and others various sections in the community, which included 6 community leaders, 8 community wisdom scholars, 10 youths, 2 representatives from local administrative organization, 13 villagers, 4 representatives from school, 1 monk, 1 representative from Kon Thai Wonnee learning center, and 1 representative from Huay Wang Nong learning center in Ubon Ratchathani province. The instruments used in this research were in-depth interview semi-structure research. The conclusion of this study used data analysis and correlation of relationship between groups of data using descriptive analysis. The research finding revealed that the model of resources mobilization to establish the pottery wisdom learning center in Tahai Community, Khueangnai District, Ubon Ratchathani province included as follows: 1) The budget to manage learning center,

which has two options. Firstly, the Pha-Pa Samak-Kee charity of the community. Secondly, request the budget from local administrative organization and others related agencies, 2) the operating model of learning center focuses on continuous activities. The schools and community are cooperating to create pottery course for students, youth, and other people in the community who interested, which using the activities to reduce study time, and increase knowing time, 3) the learning center is located in Moo 1, Ban Tahai. The location has 2 acres and 400 square meters, which was responsible by Tahai local administrative organization, 4) The learning center staffs were selected from the community and other representative sections in the community and, 5) the income of the learning center came from the sale of pottery to the entrepreneurs and who interested.

Keyword: Resources Mobilization, Establish Learning Center, Cooperative Process, Local Wisdom

บทนำ

ภูมิปัญญา ถือว่าเป็นความคิดทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญมาก โดยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน สังคมไทยเป็นสังคมที่เก่าแก่ซึ่งปรากฏ ภูมิปัญญาอยู่เป็นจำนวนมาก มีความเป็นเอกลักษณ์และยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและพัฒนาการของคน ในชาติ เพราะถือว่า ภูมิปัญญาเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ซึ่งชาติที่เจริญแล้วมักมีสังคมที่สงบสุขร่มเย็น ไม่ระส่ำระสาย มีความเป็นอิสระ ดังนั้นจึงสามารถสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (จักรพันธ์ โสมะเกษตริน 2551) ทั้งนี้การสั่งสม ภูมิปัญญานั้น บางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาที่ใช้ในพื้นที่ของตน จนเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ แวดล้อม การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความอยู่รอดของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา (กนกพร ฉิมพลี 2555)

ชุมชนท่าไทร มีประวัติความเป็นมากว่า 200 ปี บรรพบุรุษเป็นกลุ่มเดียวกับที่อพยพมาจากเมืองหนองบัวลำภู มาตั้งเมืองอุบล หลังจากเกิดความวุ่นวายทางการเมืองขึ้นที่เวียงจันทน์ โดยการนำของ พระวอพระตา แต่คนกลุ่มนี้ได้แยกออกมาเป็นสายหนึ่งต่างหากโดยมีหัวหน้าผู้เข้มแข็ง และกล้าหาญคือ เจ้าสีหาพล ได้พาพรรคพวกเดินทางมุ่งหน้ามาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านยโสธร

คำเขื่อนแก้วเขื่อนใน จนเข้าเขต ป่าใหญ่ที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำชี ตอนเหนือคิ่งน้ำใหญ่ขึ้นมามีเล็กน้อยที่มีชื่อเรียกว่า “วังเวิน” เมื่อเห็นว่าทำน้ำนี้ มีความเหมาะสมเพราะมีดินไฮใหญ่ (ดินไทร) แผ่นก้านสาขาร่มรื่นดีจึงได้ตั้งถิ่นฐาน เมื่อ พ.ศ. 2329 และตั้งชื่อว่า “บ้านท่าไฮ” ต่อจากนั้นราว 20 กว่าปี ได้มีพี่น้อง 2 ครอบครัว คือ ท้าวมันและท้าวพรม ซึ่งเป็นหลานของเจ้าสีหาพล ได้อพยพตามผู้เป็นลุงมาจนพบกันที่บ้านท่าไฮ ทั้งสองมีความสามารถพิเศษในการปั้นไห จึงได้ถ่ายทอดวิชานี้ให้กับชาวบ้านจนชาวบ้านมีความชำนาญและยึดเป็นอาชีพสืบทอดมารองจากการทำนา ประกอบกับบริเวณทำน้ำชี มีดินเหนียวที่มีความเหมาะสมในการทำเครื่องปั้นดินเผา ชาวบ้านจึงนำความรู้ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมาทำเป็นเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน ส่วนมากจะปั้นไห ครก โถง ถ้วย ชาม แอ่งแช่ข้าว โดยเฉพาะไห ได้ถูกนำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งาน เนื่องจากบ้านท่าไฮอุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลา เช่น ปลาสวาย ปลาช่อน (ปลาเทโพ) เป็นต้น เมื่อ หาปลาได้และรับประทานไม่หมด ก็จะถนอมอาหารไว้โดยการทำเป็นปลาแดก (ปลาร้า) เพื่อเก็บไว้กินตลอดทั้งปี ดังนั้น ภาชนะที่จะเก็บปลาร้าได้ดีที่สุดก็คือ ไहनั่นเอง ต่อมาราว พ.ศ. 2454 พระอุบลเดชประชารักษ์ ปลัดเมืองได้ออกไปตรวจเยี่ยมบ้านท่าไฮ ได้เห็นชาวบ้านเก็บทั้งหมด ทุกหลังคาเรือนมีอาชีพเสริม คือ การปั้นไห โดยเฉพาะไหปลาแดก ประกอบกับชาวบ้านทั่วไปและชาวบ้านใกล้เคียงได้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านท่าไทร อยู่ก่อนแล้วจึงได้เปลี่ยนชื่อตามทางราชการให้ใหม่ว่า “บ้านท่าไทร” (สุปียา ทาปทา 2552)

ปัจจุบันชุมชนท่าไทร อยู่ในเขตการปกครองของตำบลท่าไทร อำเภอเขื่อนใน จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจาก

อำเภอเชื่องใน ประมาณ 12 กิโลเมตร และอยู่ห่างจาก จังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 40 กิโลเมตร ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน มีประชากร 1,875 ครัวเรือน ประมาณ 8,882 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็น อาชีพหลัก มีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ การปั้นไห มีการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มปั้นไห กลุ่มทำหมวก กลุ่มทำ ไม้กระบอก กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มเลี้ยงไหม กลุ่มเลี้ยง สัตว์ (กระบือ) กลุ่มทำปลาสามจากปลาในแหล่งน้ำในชุมชน กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เป็นต้น ทรัพยากรสำคัญของ ชุมชน เช่น ลำน้ำชี กุดชีเผ่า กุดปลาขาว กุดโพรง กุดบ้าน กุดฮ้อย หนองสองห้อง ห้วยเรือ มีป่าสงวนในเขตพื้นที่ ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาของป่าได้ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกและนำมาใช้ปั้นไห เป็นต้น ทรัพยากรทางด้านบุคคล มีปราชญ์ชาวบ้านที่มี ภูมิปัญญา ทางด้านการปั้นไห หมอยาสมุนไพร หมอธรรมไล่ผี หมอพรหมณ์ เป็นต้น ด้านการศึกษามีโรงเรียน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าไห (ไทรทอง) เป็นโรงเรียนขยาย โอกาส เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปี ที่ 3 โรงเรียนโนนจานหนองแสง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และโรงเรียนท่าค้อ เปิดสอนใน ระดับชั้นอนุบาลถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (องค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าไห 2558)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าชุมชนท่าไหจะมี ประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน และน่าภาคภูมิใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่นและมีปราชญ์ชาวบ้าน ที่ทรงคุณค่าในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและอนุรักษ์อาชีพ การปั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ตาม สิ่งเหล่านั้น ก็ไม่สามารถต้านทานยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่ง กระทบต่อทรัพยากร ธรรมชาติความเชื่อ ค่านิยม วิธีการ ดำรงชีวิตของชุมชนท่าไหที่เคยสืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน รวมถึงอาชีพ ปั้นไหที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนที่เคยมีชื่อ เสียงก็ขาดคนสืบทอด หรือเลิกประกอบอาชีพไป เนื่องจาก ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ประเภทพลาสติกได้รับความนิยม เพิ่มขึ้น เพราะพกพาสะดวก และราคาถูก นอกจากนี้ ชาวบ้านวัยทำงานออกจากชุมชนเพื่อ ไปประกอบอาชีพใน กรุงเทพฯ เช่น ขับรถแท็กซี่ ทำงานก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป หรือ ไปทำงานในต่างประเทศ และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ (องค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าไห 2558)

งานวิจัยเรื่องความสำเร็จของการบริหารศูนย์การ เรียนชุมชนกรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้าน มอดินแดง จ.อุตรธานี (กฤตวรรณ สรรพอาษา 2554) ได้ศึกษาความ สำเร็จของการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านมอดินแดง ตำบลบ้านตาด อำเภอเมืองอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูลประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เอกสาร 2) การสนทนากลุ่ม 3) การ สัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มเนื้อหา ติความและสรุป ผลการวิจัย พบว่า เงื่อนไขความสำเร็จของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านมอดินแดง เกิดจากเงื่อนไข ตัวบุคคล เงื่อนไขคุณลักษณะของบุคคล เงื่อนไขด้านบริบท และเงื่อนไขการบริหาร โดยเงื่อนไขด้านบุคคลประกอบด้วย ผู้บริหารระดับนโยบายระดับบริหาร และระดับปฏิบัติ คุณลักษณะของบุคคลประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุตรธานี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุตรธานี เงื่อนไขด้านบริบท เป็นลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและเงื่อนไขด้าน กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การ มอบหมายงานที่ชัดเจน 3) การร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และประชาชน 4) ติดตามการปฏิบัติงาน และ 5) การ ร่วมกันแก้ปัญหา ส่วนผลผลิตของความสำเร็จของการ บริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านมอดินแดงคือ 1) บริบท สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านเรียบร้อย สวยงาม 2) ชุมชนเป็น แหล่งเรียนรู้ 3) นักศึกษาและประชาชนมีทักษะทางสังคม มากขึ้น และ 4) ประชาชนมีอาชีพและรายได้

งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (ปราโมทย์ น้อยวัน สาริพันธุ์ ศุภวรรณ และ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา 2555) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนของอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และการบริหาร จัดการกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้บริหารองค์กร ส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักศึกษา ข้าราชการ พระสงฆ์และประชาชนในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 11 ตำบล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 404 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทาง เดียวและการทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ

เชฟเฟ (Scheffe's Method) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แยกตามรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน คือด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคลากร ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ด้านงบประมาณ ควรได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลและภาคชุมชนอย่างเหมาะสม ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการ ด้านบริหารจัดการ ควรเป็นในรูปแบบคณะกรรมการที่ได้รับเลือกจากชุมชน และมีการแบ่งโครงสร้างการทำงานอย่างเป็นระบบ

จากการศึกษาข้อมูลชุมชนท่าไผ่ โดยการลงพื้นที่ สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ตัวแทนชุมชน พบว่าบ้านท่าไผ่เคยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการปั้นให้แก่เยาวชนและผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เนื่องจากขาดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ขาดงบประมาณและบุคลากรในการบริหารจัดการ รวมทั้งขาดแนวทางและรูปแบบในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้แบบยั่งยืน จากความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาการปั้น ตลอดจนการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้วยวิธีการระดมทรัพยากรของชุมชนท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 46 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน ได้แก่ จำนวน 46 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ

ชุมชน จำนวน 6 คน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 8 คน เยาวชน จำนวน 10 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน หมู่บ้าน จำนวน 13 คน โรงเรียน จำนวน 4 คน พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป ศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1 คน และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1 คน โดยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้นของชุมชน ท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทฤษฎีการมีส่วนร่วม รูปแบบการระดมทรัพยากร รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เปิดเวทีระดมความคิดเห็นจากตัวแทนชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้าน โรงเรียนและวัด ตลอดจนตัวแทนจากศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี

3. สังเคราะห์รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น

4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานซึ่งมีดังต่อไปนี้

4.1 การวางแผน (Planning) เป็นการการดำเนินโครงการระยะการวางแผนเพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและศึกษาปัจจัยของการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดยให้ทุก ภาคส่วนในชุมชนในการระดมความคิดเห็นเพื่อสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และหาแนวทางการร่วมมือการแก้ปัญหา โดยจัดประชุมและลงพื้นที่ร่วมกับชุมชน

4.2 การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ พร้อมทั้ง เปิดเวทีระดมความคิดเห็นร่วมกับชุมชน

4.3 การสังเกต (Observation) สังเกตเพื่อเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติการดำเนินการวิจัย สังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สะท้อนผล

4.4 การสะท้อนผล (Reflection) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ พิจารณาข้อมูลที่เก็บรวบรวมที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

5. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เป็นการ

ลงพื้นที่ติดตามผลการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) จัดทำแบบการสัมภาษณ์และตั้งคำถามแบบรายบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลในรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับชุมชนท่าไ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี แบบรายบุคคลเจาะลึกแล้ว ทำการจดบันทึก

2. การสนทนากลุ่ม จัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มโดยเชิญตัวแทนชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมระดมความคิด แล้วทำการจดบันทึก

3. การสังเกต เปิดเวทีระดมความคิดและเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนท่าไ คอยสังเกตในระหว่างการทำกิจกรรมทุกกิจกรรม เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิดเห็น เป็นต้น แล้วทำการจดบันทึก

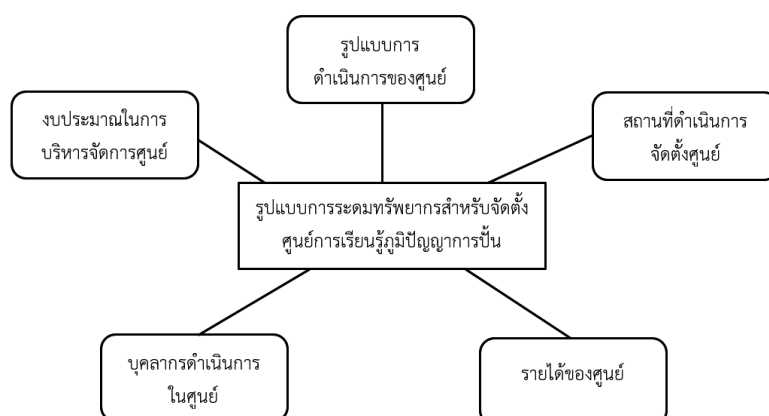
4. สรุปผลการดำเนินการ การเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือแล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามขอบเขต การวิจัย นำผลสรุปที่ได้คืนให้กับชุมชนเพื่อสะท้อนข้อมูลให้ชุมชนได้ทราบ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูลโดยการพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งจะแสดงรูปแบบของการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้นของชุมชนท่าไ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี และแนวทางดำเนินการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้มีความยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของกลุ่มตัวอย่างทำให้เกิดรูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี ขึ้น ซึ่งรูปแบบการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้นนั้น เป็นการระดมทรัพยากร โดยรูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น แบ่งองค์ประกอบเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการระดมทรัพยากรสำหรับจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไ

1. งบประมาณในการบริหารจัดการ ภายในศูนย์การเรียนรู้และจัดสรรเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งแนวทางในการระดมทุนประกอบด้วย รูปแบบผ้าป่าสามัคคีของชุมชนและการขอรับการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบลและภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. รูปแบบการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ ที่เน้นการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนและชุมชนร่วมมือจัดทำหลักสูตรการปั่น เพื่อให้นักเรียน และเยาวชนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจ ได้เรียนรู้ ซึ่งใช้เวลาในช่วงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีครูในโรงเรียน ราษฎรชุมชน หรือวิทยากรจากภายนอกชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

3. สถานที่ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ใช้พื้นที่หมู่ 1 บ้านท่าไห ตำบลท่าไห อำเภอเขื่องในจังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 1 งาน ซึ่งเป็นส่วนรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่าไห

4. บุคลากรดำเนินการในศูนย์การเรียนรู้ เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยเลือกตัวแทนจากคนในชุมชนและตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ภายในชุมชน

5. รายได้ของศูนย์การเรียนรู้ เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของศูนย์และผลิตภัณฑ์ของศูนย์การเรียนรู้เครือข่าย เช่น เครื่องปั้นดินเผาจากศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขายให้กับผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาและผู้สนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนท่าไหเห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น เนื่องจากมีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสม สืบทอดเป็นมรดกมาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันขาดการสืบสานภูมิปัญญาการปั้นไว้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ภูมิปัญญาการปั้นหายไปจากชุมชน ดังนั้นชุมชน ท่าไหจึงมีความต้องการที่จะสืบสานภูมิปัญญานี้ไว้ให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน สามารถสร้างรายได้และเกิดความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไหขึ้น ด้วยการการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการปั้น ชุมชนท่าไห ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) งบประมาณในการบริหารจัดการภายในศูนย์การเรียนรู้ 2) รูปแบบการ

ดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ 3) สถานที่ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 4) บุคลากรดำเนินการในศูนย์การเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ที่มีการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ที่จะสร้างรายได้ให้กับศูนย์การเรียนรู้ จะเป็นของตกแต่งและของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาดินเผา ไหและสลัก หรือ แจกันดอกไม้ เป็นต้น เนื่องจากใช้ต้นทุนที่ต่ำและใช้พลังงานความร้อนที่ต่ำกว่าผลิตภัณฑ์ที่เป็นของใช้ เช่น ไห และ ครก เป็นต้น และที่สำคัญคือ เยาวชนเรียนรู้ได้ง่าย และสามารถต่อยอดความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ ในวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผา เช่น ดินเหนียวและฟืนที่ใช้ในกระบวนการเผาเครื่องปั้นดินเผา พบว่ามีอยู่ทั่วไปในชุมชนท่าไห งานวิจัยในครั้งนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตวรรณ สรรพอาษา ที่ศึกษาเรื่องความสำเร็จของการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านมอดินแดง จ.อุดรธานี (กฤตวรรณ สรรพอาษา 2554) โดยเงื่อนไขความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านบริบทประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การมอบหมายงานที่ชัดเจน 3) การร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และประชาชน 4) ติดตามการปฏิบัติงาน และ 5) การร่วมกันแก้ปัญหา และเงื่อนไขความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการบริหารประกอบด้วย 1) บริบทสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านเรียบง่าย 2) ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 3) นักศึกษาและประชาชนมีทักษะทางสังคมมากขึ้น และ 4) ประชาชนมีอาชีพและรายได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาริพันธ์ สุภวรรณ และ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (ปราโมทย์ น้อยวัน สาริพันธ์ สุภวรรณ และ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา 2555) โดยแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหาร โดยด้านบุคลากรควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ ที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ด้านงบประมาณ ควรได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลและภาคชุมชนอย่างเหมาะสม ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการ ด้านบริหารจัดการ ควรเป็นในรูปแบบคณะกรรมการที่ได้รับเลือกจากชุมชน และมีการแบ่งโครงสร้างการทำงานอย่าง เป็นระบบ

ภาพที่ 2 เยาวชนชุมชนท่าไผ่ ฝึกการปั้นตุ๊กตาและของตกแต่งสวน

ภาพที่ 3 ตัวแทนชุมชนท่าไผ่ ฝึกการแกะลายเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4 ผลงานเครื่องปั้นดินเผาจากกิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาการปั้นเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนท่าไผ่

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ในบริบทของชุมชนท่าไผ่และชุมชนอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็ง ในชุมชนท่าไผ่

3. ควรศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการเผาเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้เป็นของตกแต่งบ้านและสวน ที่ใช้พลังงานและต้นทุนที่ต่ำ
4. ควรศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนา

คุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ให้เป็นที่รู้จักและสามารถเพิ่มรายได้แก่ชุมชน ให้มีความยั่งยืนพึ่งพาตัวเองได้ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห คณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าไห (ไททอง) ชุมชนท่าไห ตำบลท่าไห อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้การต้อนรับและร่วมทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณศูนย์การเรียนรู้คนไทยวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การเรียนรู้ห้วยวังนอง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ขอขอบพระคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือมาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ให้โอกาสชุมชนได้เรียนรู้เครื่องมือการทำงานวิจัย ในการสร้างกระบวนการหาความจริง ตลอดจนสร้างนักวิจัยชุมชนสู่การแก้ไขปัญหาชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.
- กฤตวรรณ สรรพอาษา. ความสำเร็จของการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านมอดินแดง จ.อุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2554.
- จักรพันธ์ โสมะเกษตริณ. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษเพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, 2551.

- ปราโมทย์ น้อยวัน สาริพันธุ์ ศุภวรรณ และวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2; 4-5 กันยายน 2555; อาคารสัมมนา 1-2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: บัณฑิตศึกษา, 2555.
- สุปิยา ทาปทา. ไท : วิถีคิด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป. วัฒนธรรมศิลปสาร. 4, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2552): 1-114.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห. ประวัติบ้านท่าไห. (ออนไลน์) 2558 (อ้างเมื่อ 1 พฤษภาคม 2561). จาก <http://www.thahai.go.th/thahai/index.php/th/2013-11-11-06-17-32/2014-09-08-02-15-09>.